

Становище

За изследването на Димитър Петров на тема „Албанците в република Македония – на ръба на две столетия, на границата между три държави. Проблеми на политическата и социална трансформация на общността /кр. на XX и началото на XXI век/ представено за присъждане на научната и образователна степен „доктор“

Представеният за защита текст е посветен на тема, която изглежда твърде скорошна, тема, която не е чисто историческа, тема, подобно на която липсваше досега у нас поне на това изследователско ниво. Всъщност точно интердисциплинарността, научната навременност и обществената значимост са сред факторите, които ме карат веднага да заявя, че по мое мнение представената тема е напълно дисертационна, само че се налага да се отблъснем от съществуващите стереотипи и да видим, че историческо изследване може да се прави и по друг, а не по обичайния начин.

Темата използва голяма част от съществуващата литература, която изяснява един или друг нейн аспект. По-сложен е въпрос с използвания изворен материал. По обективни причини – законови пречки, политически подозрения и т.н. – дисертантът не е могъл да се добере до значим изворен материал. Публикуваният е най-вече статистически годишници или публикувани в периодичния печат статистически анализи. Вместо това той е прибегнал до метода на етнографското интервю, което му е помогнало ако не друго, то да проследи становищата на респондентите, по въпросите, които изследва. Самият аз съм твърд привърженик на смесването на изследователски методики, когато това е в полза на по-пълно изясняване на поставените проблеми, а случаят е именно такъв.

Дисертационният труд се състои от увод, заключение и четири глави. Самите глави са поделени на многобройни параграфи, в които се изследват тематично обособени части на големия проблем. Те не са равни, но винаги съм смятал, че в едно изследване параграфите трябва да отразяват действителната тежест на въпроса, който изследват и баланса между тях съвсем не е необходим.

В увода са набелязани целите на изследването, хронологичните рамки и обхвата на дисертацията. Убедително авторът защитава избора на методите, които използва, набляга се върху публикувания изворов материал, а това са най-вече редицата статистики. Струва ми се, че тук г-н Петров е могъл да направи поне бегъл анализ на предполагаемата достоверност на публикуваните извори, с които борава, тъй като в много случаи подобен материал се влияе от моментни политически съображения, та към него трябва да се подхожда много внимателно.

За мен обстойната първа глава, която разглежда проблематиката на дисертацията от теоретична /а не „тиоритична“, както е написано/ гледна точка има своето място в едно подобно проучване. На първо място, теорията по проблема се развива бурно през последния половин век, схващанията на изследователите се различават съществено, та докторантът дори само за себе си е трябвало да изясни модела, който ще следва. А не бива да забравяме и, че в изискванията към „образователната и научна“ степен доктор е доброто познаване на теорията по въпроса. Струва ми се, че няма спор. Г-н Петров достатъчно добре познава основната литература. Невъзможно е да се изисква пълно познание след като една скорошна библиография по тези въпроси включва повече от осем хиляди заглавия.

Хубаво е, че той не се страхува да изложи собственото си мнение и причините, поради които е избрал да сведва един или друг предложен модел.

Известни съмнения имам по втора глава. Действително е наложително да се даде една кратка картина на историческото развитие на албанците и постепенното им преселване, за да заемат пространството, в която живеят сега, но наблягам на думата „кратка“. Сега главата, струва ми се, е излишно разлята, докато е трябвало по-скоро да се съсредоточи върху няколко основни въпроса – да речем религиозното разделение на албанците и доколко то има значение в съвременния момент, причините за спускането им от планините в равнините на западна Македония и Косово и относително неравнопоставеното им положение във федеративна Югославия. Всъщност тези въпроси са засегнати, но с оглед на бъдещо издаване на дисертацията, аргументацията трябва да се заостри, като се избегнат описанията.

Трета и четвърта глава са същината на дисертационния труд. В тях подробно са изследвани политическите промени в република Македония на ръба на двата века и мястото на албанците в тях, зараждането на албански политически партии и появата на въоръжена борба. Според мен, съвсем правилно много подробно се анализира мястото на образованието в политическото израстване на албанците. Подробно са проследени и кривулиците на политическите преговори, донесли до оформяне и на сегашното крехко съществуване на един мир в република Македония, който е оставил определени части от територията на страната, на практика, извън обсега на влиянието на централната власт.

Това, което ми се струва, че липсва и ще е наложително да се подчертае много по-силно при евентуално издаване е реакцията и влиянието на република Албания при протичащите сред албанците процеси. Напълно съзнавам, че това ще е трудна задача, доколкото редица споразумения са неофициални, а условията за оказване на влияние се разработват на тъмно, но поне донякъде това би трябвало да се покаже.

В четвърта глава в най-пълна степен е залегнал мултидисциплинарният характер на изследването. Авторът наред с широкото използване на статистики е опитвал да допълни данните, извлечени от тях с мнението на самите хора за станалото през последното десетилетие на двајсти и първото на двајсет и първи век. Авторът подробно се занимава с един фактор, който след 1989 г. е значим за всички балкански държави, но вероятно е най-силен в населените с албанци части на Македония – икономическото влияние на албанската емиграция в западна Европа. Той не се страхува да посочи, че част от финансовите потоци, които се вливат в икономията на Македония вероятно нямат чист произход и са резултат от включване на част от албанската емиграция в международната престъпност. Струва ми се, че още по-силно е могла да бъде подчертано самозатварянето на албанската икономическа общност и ограничаване на връзките между нея и македонската част на страната едва ли не само до разпределяне на част от бюджета по общините. Г-н Петров се спира и на промените в манталитета на албанците, промените в семейните взаимоотношения, като наново ги свързва – съвсем правилно според мен – с промените в образователната система. Развитието ѝ в последните години впечатлява, но и крие сериозната опасност за още по-дълбоко капсулиране на албанците и укрепване на връзките им не толкова с останалата част на република Македония, колкото с Албания и най-вече с Косово. И това, според мен е сериозно предупреждение за проблемите които ще изникват пред единството на републиката.

В тази глава най-пълно и подробно е изследвано влиянието на албанската диаспора върху процесите сред албанското население в Македония – в образователната сфера, в икономическата сфера, върху промяната на начина на живот. Тук е и основната тежест на етнографското интервю, използвано от автора.

В заключението се набляга върху нарастналата тежест на албанците в македонското общество, нарастналото им самочувствие и по-голяма вяра в едно по-добро бъдеще, отколкото сред македонците.

Авторефератът правилно излага основните тези на автора.

В заключение смятам, че представеният текст напълно изпълнява изискванията на закона за присъждането на „образователната и научна степен „доктор“, аз самият ще гласувам положително и призовавам колегите да сторят същото.

Чл. кор. проф. дин Иван Илчев

8.08.2017